

מליק חיים שמואל על השילוח לגטו ביסטריצה, רומניה

ש. מתי נכנסו ההונגרים?

ת. בשנת 1940 או 1941, אני לא זוכר בדיוק. היה קצת בלגן עם נסיגת הרומנים, כי חיילים רומנים ניסו לשדוד יהודים. ברחנו כולנו ליערות, ורומנים גויים הסתירו אותנו ועם רובי צייד וכל כלי נשק הגנו על היהודים שלא יאונה לנו כל רע, עד שהרומנים נסוגו ובאו ההונגרים. בתוך הצבא ההונגרי היה יהודי אחד. אבא שלי ידע גם הונגרית. אנחנו שמחנו שההונגרים באו. הוא אמר: אל תשמחו כל כך, הם לא כל כך טובים, כרגע הם המושיעים שלכם אבל לא להרבה זמן. וככה זה היה באמת.

כשההונגרים באו, עד התחלת שנת 1944 היה לנו שקט. היו יחסים די קורקטים. יהודים, להיפך, היה להם יחס מועדף על הרומנים בעיני השלטונות ההונגרים, בעיני המשטרה. התחילו לגייס ל"לבנטה". כל היהודים פעם בשבוע ל"לבנטה". את היהודים לקחו לכרות עצים ולעבודות שירות, והגויים היו עושים אימונים צבאיים.

ת. ב- 1943/44 זה התחיל. יום אחד כשהיינו מול העיריה, או המועצה המקומית כמו שהיה נקרא שם, הוציאו את היהודים מהשורה. היה נוטריון, והוא היה הונגרי ואנטישמי נורא. הוא התחיל לגדף את היהודים. הוציאו אותי בטעות, לא יודע אם הוא ידע מי אני, ונתן לי מכה עם שוט כזה מעור. אבא בדיוק הגיע. הוא לקח ממנו את השוט והרביץ לכל אלה מכות רצח. חשבו שבזה נגמר הסיפור, אבא גמר את הסיפור. להיפך, המשטרה היו חברים של אבא כי הוא כמעט היחידי שידע הונגרית טוב. הם אמרו: אנחנו נטפל בו. גם הם שנאו אותו כי הוא עשה להם צרות. הוא אמר שזה היה הגנה עצמית, כביכול שהוא תקף את אבא. וכל היהודים שם היו מאד מרוצים מזה שאבא לא פחד ולא נרתע ממנו והחזיר לו מכות, ומכות טובות.

עם אבא יש עוד סיפור. כשהרומנים נסוגו, באו עם אופנוע שני חיילים. אחד נהג והשני ישב עם הגב לשני, ועם נשק אוטומט היה יורה באויר כדי להפחיד, והם היו נכנסים לחנויות של היהודים לשתות. היהודים כבר לא היו בחנויות, הם היו פורצים ושודדים. אבא ועוד גוי שהיה רב סמל בצבא הרומני, הוא נורא התנגד לכל זה. הוא היה אדם מאד הגון. הוא אמר לאבא: תמתח חבל בין שני עצים, ברגע שתתן לי סימן, אני אמשוך את החבל ונטפל בהם. בדיוק כך היה. הפילו את האופנוענים האלה, הם קבלו מכות רצח, לקחו להם את הנשק ואת האופנוע, וסילקו אותם. ואז גם הרומנים בעצמם הגויים היו מאד מרוצים מזה, כי הם חששו שיגידו שהם פרצו. והם אמרו: ראיתם שזה לא אנחנו היינו אלא זרים. אפשר להגיד שהיחסים עם האוכלוסיה היו די טובים. עבדו יחד באותם מפעלים וקנו באותן חנויות. רובם חיו, איך שאומרים, על קניה בהקפה, היהודים נתנו להם. היחסים היו יחסים די טובים. אבל היו גם חלק שהרגישו מרומים והיו אנטישמים. ולדעתי היו גם סיבות לכך. היום אני רואה את זה כך.

ש. אתה אמרת שבשלב מסוים כבר לא היו חנויות ליהודים, אבל לא סיפרת על התהליך.
ת. החנויות של היהודים היו עד לסוף כשהלכנו לגטו. לא סגרו חנויות, רק נפתחו חנויות של רומנים. לא לקחו שום דבר ליהודים. רק כשלקחו אותנו לגטו באפריל 1944, אז באו וסגרו את החנויות. רשמו קצת מלאי פה ושם, שמו חותמת על הדלת ולקחו את היהודים לבית כנסת, ויותר לא ראינו את הבתים. אבל אני שמעתי אחרי המלחמה מהגויים עצמם שאמרו: לא הספקתם לצאת עוד מבית הכנסת לכיוון ביסטריצה (BISTRITA) וכבר פרצו את החנויות וכבר גנבו את הכל. ככה שהשלטונות ההונגרים לא נגעו בחנויות והחנויות היו פתוחות עד היום האחרון.

ש. ספר איך אספו אתכם ואיך הגעתם לגטו, ואיך היו החיים בגטו.

ת. בבית הכנסת אספו אותנו מהבוקר.

ש. איך ידעתם שצריך ללכת לבית הכנסת?

ת. באו שוטרים. לא הלכנו לבד. באו שוטרים עם 'לבנטה' ועוד גויים כביכול מכובדים מהכפר ואמרו לנו לאסוף ככה וככה דברים שמותר לנו לקחת, ואנחנו עוברים לבית כנסת. ולא אמרו לנו שלוקחים אותנו הלאה. כמה שאני זוכר, בתור ילד, סגרו את הבית עם חותמת ולקחו אותנו לבית הכנסת. לא הביאו אוכל ושום דבר. לכולם היה אוכל, לקחנו אוכל, אמרו לנו לקחת אוכל לעשרים וארבע שעות.

ש. מה חשבתם אז? מה הרגשתם?

ת. ידענו מה הולך, כי במקומות אחרים אספו את היהודים ושלחו אותם למזרח, לאוקראינה ולרוסיה. ידענו שגם אנחנו אולי נלך לשם. הרי לפני שאספו את היהודים אספו כמה מכובדים, את השוחט ואת ראש הקהל ועוד כמה ועצרו אותם. הם דוקא לא הלכו למזרח. הם היו באיזה בית כלא, אפילו לא לקחו אותם לגטו. זה נודע לי רק אחר כך. אבל איפה הם נעלמו לא ידענו.

ש. אתה חושב שהם עשו איזה עסק עם ההונגרים?

ת. היהודים המכובדים - לא. הם היו עצורים בבתי סוהר ולא בגטו. הביאו עגלות רתומות לסוסים של הגויים, אני לא יודע אם בשכר או מגויסים. לכל משפחה נתנו עגלה כזאת שתעמיס את הדברים, תלוי לפי גודל המשפחה, שתי משפחות לפעמים בעגלה אחת, והביאו אותנו לגטו ביסטריצה. גטו ביסטריצה היה מחוץ לעיר בתוך מטע. שם עשו מין צריפים מעץ, צריפים משולשים כאלה, בלי רצפה ובלי שום דבר, רק הגנה מגשם ושמש. היה אוכל בשפע, לא היה חסר, כי הביאו מחנויות היהודים בעיר. עשו מטבח גדול כללי ובישלו. מה שבישלו היה בשפע, איש לא היה רעב. היינו שם כחודש ימים. הכלכלה נגמרה. שמה בביסטריצה לא היה כמו אצלנו שמיד פרצו את החנויות וגנבו. שם נשאר הכל. הביאו את כל דברי המאכל מהחנויות האלה ולא היה חסר שום דבר. אוכל היה בשפע, רק שום דבר לא עשינו, אכלנו ושתינו. עשו כביסה שם במקום. ורובם התפללו.

ש. מה הרגשתם אז? מה חשבתם?

ת. לא חשבנו ולא ידענו כלום. אמרו שאנחנו נשב כאן, לא יודע כמה זמן, ומכאן יקחו אותנו למחנות עבודה. מסביב לגטו היו שוטרי שדה הונגרים. ירו, אבל לא להרוג אלא כדי להפחיד. בכל אופן היו יהודים שברחו משם, אבל חזרו בחזרה, לא יודע משום מה, אולי להביא כסף. בתוך הגטו עשו שולחנות כאלה והיהודים ישבו שם. היתה הוראה שכל מי שיש לו דברי כסף וזהב יביא את זה לשולחן. מעט מאד הביאו. כולם הסתירו את זה בנעלים ובבגדים. ואני זוכר כשהגענו לאושוויץ אנשים בכו כי הורדנו את כל הבגדים, והנעלים נשאר אצלנו. מי שהיה לו זהב או כסף בתוך הנעלים נשאר עם זה. מי שזה היה לו בתוך הבגדים זה נשאר בתוך המחנה והפסידו את זה. כי בכסף הזה עוד אפשר היה לקנות אוכל מהותיקים במחנה ריכוז באושוויץ.

פתאום יום אחד באו ואמרו לנו: אלה ואלה מצד זה של המחנה, כל אלה יקחו את החפצים שלהם. שוב פעם, לא כל החפצים מה שהיה להם, שלושים קילו או משהו למשפחה, ויסתדרו בטור. ולקחו אותנו ברגל כשלושה קילומטר משם, עד לרכבת.

מקור: ארכיון יד ושם 10600-0.3